BORIS A. NOVAK / MOM: MALA OSOBNA MITOLOGIJA

SA TREĆEG TRGA

BIBLIOTEKA ČASOPISA TREĆI TRG

Urednici: Dejan Matić & Milan Dobričić
Dizajn korica: Dina Radoman
Izvršni urednik: Uroš Kotlajić
Copyright © Boris A. Novak 2020
Copyright of the translation © S. Fischer Foundation by order of TRADUKI 2020
Copyright © ovog izdanja Treći Trg 2020

Fotografije i pisma su iz lične arhive Borisa A. Novaka

Objavljivanje ovog dela podržala je književna mreža TRADUKI koju čine Savezno ministarstvo za Evropu, integraciju i spoljne poslove Republike Austrije, Ministarstvo spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke, Švajcarska fondacija za kulturu „Pro Xelvecija", Udruženje prevoditeljki i prevodilaca (Centar za književnost Beč) po nalogu Saveznog ministarstva umetnosti, kulture, javne uprave i sporta Republike Austrije, Gete institut, Javna agencija za knjigu Republike Slovenije, Ministarstvo kulture Republike Xrvatske, Resor za kulturu Vlade Kneževine Lihtenštajn, Fondacija za kulturu Lihtenštajn, Ministarstvo kulture Republike Albanije, Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije, Ministarstvo kulture Rumunije, Ministarstvo kulture Crne Gore, Ministarstvo kulture Republike Severne Makedonije, Ministarstvo kulture Republike Bugarske, Sajam knjiga u Lajpcigu i Fondacija „S. Fišer".

Boris A. Novak

MOM

Mala Osobna Mitologija

Prevela sa slovenačkog Jelena Ivanišević

Treći Trg – Srebrno drvo
Beograd 2020

Naslov originala:
Boris A. Novak *MOM: Mala Osebna Mitologija* (Cankarjeva založba, Ljubljana, 2007)

Per me si va ne la città dolente,
Per me si va ne l'etterno dolore,
Per me si va tra la perduta gente.

Kroz mene gre se u grad prepun krika,
Kroz mene gre se u večitu patnju,
Kroz mene gre se u svet prokletnika.

Dante Aligijeri, *Komedija, Pakao,* III, 1–3*

… L'amor che move il sole e l'altre stelle.

… Ljubav pokretač sunca i svih zvezda.

Raj, XXXII, 145**

* Dante, *Komedija*, Preorkestracija Kolja Mićević, Rad, Beograd, 2007, str. 43.
** *Ibid*, str. 959.

O, VELIKODUŠNA

O, pesmo, koliko si velikodušna!
Još samo na vazdušnom polju jezika
mogu ponovo videti, čuti, dodirnuti
sve one kojih više nema i kojima se tako raduje

duša moja! Samo na obalama
krhkih reči ponovo mogu susresti
sve svoje mrtve, poslednja, strašna sreća…
Pesmo, sve si mi uzela i sve si mi dala.

Osim reči ovih, ničega nemam.
U grlu mi zvoni raskošno ništa.
Silazim u neprisutno i prošlo.

Pesmo, ti si jedini vidljivi trag,
jedini pouzdani, živi svedok
da su postojali, da jesu i da će biti.

Dokle god zvoniš, odlažemo sudbinu.
Dokle još značiš, još nije sve prošlo.

O, pesmo, zbog toga sam ti do smrti zahvalan.
Ja, koji sam ništa, koji sam beskrajno prolazan,

sada trajem, jer daješ da govore lepe duše

svih kojih više nema… O, koliko si velikodušna!

MOM

MO

OM

MOM

MOJ DEDA ANTON NOVAK, *TAUSENDKÜNSTLER*

(*zamirući sonet)*

Moj deda Anton Novak bio je opsenar i po, tumaralo
najširеg raspona, obnoviteljskih ideja
i smeloga duha. Nad krakovima dva brka
kočoperio se nos koji ga je uvek napred gurao.

U Francuskoj bi ovakav *bricoleur* bio frajer, car,
akademik s Nobelovom nagradom i imanjem.
Ovaj *Murksler,* mariborski Ajnštajn, božji dar
razdao je za nedostojno, jadno i naporno opstajanje.

Bio je *Tausendkünstler:* lovac na otrovne zmije, dobavljač
ukrasnih morskih zvezda i ježeva za trgovačke mreže,
izrađivač nota za citre, genijalni pronalazač

Novakove metode konzerviranja leptirova
u kutije, te i sada izgledaju tajanstveno sveže
u zbirci zagrebačkog Prirodnjačkog muzeja

s krilima povijenim nagore i pegama dragulja,
šarmantni krijumčar s violinom na svim granicama

i hazarder koji je kockanjem spasavao budžet
porodice kada su bili na nuli, iznova i iznova…

Od tebe sam nasledio talenat za vazduh, moj deda:

izmišljam oblike i lovim leptiraste reči…

KORNJAČE

Moj ludi deda ne samo da je bio preduzetnik –
u disciplini opstanka dece
bio je šampion, neprikosnoveni umetnik,
majstor za sve. Sve mu je išlo od ruke!

Kod kuće je uvek držao dvadeset kornjača.
Za prodaju. – Njegov šestogodišnji sin, moj otac,
svakog dana činio je nemoguće:
u obližnji park odvodio je stado kornjača

na pašu. Kornjače su ga gledale očima
kornjača: bio je pastir, bio je hrana, vazduh i voda,
i za kornjače je voleo da priprema ono najslađe –

salatu! Sloboda im je prijala i više
nego svima nama. Trčao je od jedne do druge
kako mu ne bi pobegle. Deca su volela da se

igraju s kornjačama i poneku i ukradu,
zato je zamolio da mu ljupka susedova devojčica

pomogne u čuvanju tog čudnog stada…
Teško bih našao lepšu reč

za svoga oca: bio je

pastir kornjača.

THEATRUM NOVACORUM

Ponekad iznenada osetim nalet energije,
što me iz letargije odnosi na otvoreno more,
gde dirigujem razularenim talasima, orem
vazduh – ja, div – rečima sečem prostor tako da sve blista…

I svet se pretvara u scenu, na kojoj rukama mašem
i samoga sebe glumim – izbezumljen – izmišljam,
pozer, glumac, klovn… Zenit svetlosti i smelosti,
dar smeha, pre no što me čemerna stvarnost ponovo svlada…

Verujem da je ta ludost uslovljena genetikom.
Kada je moj deda, kapetan Novak, uvredio đenerala,
oficiri isukaše sablje britke. Brzo je pobegao

kroz prozor i – dovitljiv, kakav beše – dovukao se
kući. Pobuna ga je koštala skupo: porodica ostade
bez prihoda. Deca su svakoga dana stražarila pred vratima:

ako je ulicom dolazio kakav oficir ili policajac,
brzo su mu javljali te se predavao glumi.

Kosu bi raščupao kao razbojnik da je bio
i uverljivo ludost glumio. Inače bi ga utamničili.

Kada je opasnost prošla, ponovo bi se začešljao
i pitao sina: *Napisao si zadatak?* I tako dugo, godinama…
Porodično predanje dedu crta nama

kao glumca i ludaka, prema potrebama. A ja znam
da je gospodin Anton Novak glumio samoga sebe
iz čudne, nesavladive unutrašnje potrebe.

Jer, ponekad i sam osetim nalet energije,
što me iz letargije odnosi na otvoreno more,
gde dirigujem razularenim talasima, orem
vazduh – ja, div – rečima sečem prostor da sve blista…

I svet se pretvara u scenu na kojoj rukama mašem
i sebe samog glumim – izbezumljen – izmišljam,
pozer, glumac, klovn… Zenit slobode i smelosti,
dar smeha, pre no što me čemerna stvarnost ponovo svlada…

BORBA ZA OPSTANAK

Porodica je herojski podnosila sudbu:
građanska kuća siromaštvo je krila.
Za dečake nikada site, detinjstvo je bilo
luda pozornica. Kada je otac o pod razbio

porcelanski sud, mati je o zid razlupala čaše!
Smirio se: nikada se više nije tako zaneo…
Iz kuhinjskog kredenca je ukrao, izgovarajući se potrebom,
za poslednji doručak i večeru sačuvane novce.

Deca će gladovati! vikala je… Probudila ju je
dreka pred vratima. Četvorica su jedva nosili
njenog žgoljavka. Do smrti je bio pijan – i debeo!

Zgužvani kišni mantil beše od novca nabubrio.
Šest meseci su živeli od onoga što je te noći dobio.
Gospodin Anton Novak nikada više na kartanje nije otišao…

TAJNA ŽIVOTA

Ovo je pesma o sefu, u kome leži tajna života.
Kada sam bio mali, silno me je uznemiravao. Čamio
je u dnevnoj sobi teta Mare, rđavo blistao
i ćutao kao Sfinga. Oko njega su se sukobljavala mišljenja,

a niko pouzdano znao nije šta je unutra.
Her Holcer, advokat i fotograf – amater,
u vreme Majsterovog ustanka zamolio je gospodina Novaka
da ga privremeno pričuva. Dok se *diese Scheisse* ne umiri.

Potom će doći po njega. Otada je gospodin Novak glumio
stražara.
A Her Holcer nije dolazio. Ni tada, ni kasnije.
Države su nastajale i nestajale, i granice
su se menjale. Kada bi ostali bez novca,

uvek je neko predlagao da otvore sef. Iz nužde.
Gospodin Novak ne i ne: *Ja sam čovek od reči!*
Iako sam siromašan kao miš, nikakva me beda
nikada prisiliti neće da ukradem ono što je tuđe.

Kao deca, sanjali smo da je sef naše vlasništvo.
Unutra beše skriveno krvavo gusarsko blago.
Zatvoreni sef nas je privlačio kao vrtoglavi ponor,
kosmička crna rupa, žmarci i strah, tajna i slast!…

Godine osamdeset druge, nakon smrti teta Mare,
državni provalnik konačno slomi zarđalu bravu.
U crnoj rupi ne skrivaše se nikakvo zlato!…
… samo dnevnici, i albumi s fotografijama, i stare

koverte. – Na vrhu dnevnici: Her Holcer je detaljno
opisao sve ljubavne sastanke sa zavidnim
brojem lepih dama iz boljeg društva… Kao živi
još su blistali dlakavi trouglovi, udobno

ispruženi na pozadini belih čaršafa, na fotografijama
u albumima prefinjeno razgaljenih gospa
i zauvek očuvane, sudbinske požude srca…
Na dnu se skrivala koverata hrpa, puna – stidnih dlaka!

Različito svijenih – raznobojnih – ženskih – stidnih – dlaka!
O nežni suveniri!… Na kovertama ispisana na gotici
imena svih gospa crvenom tintom. Vreme ih nije izbrisalo,
jer je tajnu Her Holcera lojalno čuvao gospodin Novak…

Poruka ove pesme je jednostavna i poučna:
tajna života nije ni zlato ni šifra bankovnog računa,
već – – –

KRPOLOGIJA

Naša nona čitav je život vojevala
ljutitu i sistemsku bitku protiv prašine,
blata i svakakve prljavštine.
U tu je svrhu napravila preciznu strategiju,
nazvanu *krpologija.*
U svakom trenutku, naime, raspolagala je
sa čak sedamnaest krpa,
koje je slala u napad na prljavštinu
kao general oklopne divizije na bojno polje.
Ne daj, Bože, da ih neovlašćeni
zloupotrebe u pogrešne svrhe!
Ko god bi tako daleko otišao,
odmah je bio najstrože kažnjen.
Čak ni u svoju sluškinju nije imala poverenja,
zato ju je budnim okom kontrolisala,
a još radije je koristila armiju krpa
svojeručno i svojenožno.
Nabrojmo te posvećene krpe i tkanine,
verno sledeći naučno imenoslovlje noninog krposlovlja:

1) *ta gruba* krpa za stepenište pred ulaznim vratima;
2) *ta fina* krpa za mermerni pod u *entréeju;*
3) *ta meka* krpa za glačanje staroga parketa po sobama;
4) *ta šmucig* krpa od ostataka stare odeće
za čišćenje bakrene ploče ispod kamina;
5) *ta velika* upijajuća krpa za kameni pod na terasi;
6) *ta mala* upijajuća krpa za kameni pod u kuhinji i kupatilu;

7) *ta stara*, uvek čista krpa za lonce i drugo metalno posuđe;
8) *ta nova*, uvek čista krpa za servis od porcelana;
9) *ta osetljiva* krpa za vinske čaše;
10) *ta brza* krpa za noževe;
11) *ta lukava* krpa za viljuške;
12) *ta pedantna* krpa za kašičice;
13) *ta glanc* krpa za srebrni pribor za jelo;
14) *ta zauber* krpa za ogledala;
15) *ta ispeglana*, skoro prozirna stara krpa za peglanje;
16) *ta muška* krpa za vojničke čizme i
17) *ta šik* krpa za njene vlastite ženske cipelice s visokom petom.

Nonina objašnjenja velevažnih krpoloških distinkcija
bila su strastveno sitničava i temeljno promišljena:
– noževi su glatki i obično ih ne trpamo u usta,
zato je dovoljna jednostavnija obrada *tom brzom* krpom;
– sitni ostaci hrane vole da se zakače za zube
viljušaka, zato ih treba pažljivo iščačkati *tom lukavom* krpom;
– kašike, koje tako volimo da ližemo, nezadrživo privlače
čak najveći broj bakterija, zato nagone
na ozbiljne i radikalne higijenske mere
koje može obezbediti samo *ta pedantna* krpa.

A sva ova visokospecijalizovana i široko razgranata krpologija,
svih ovih sedamnaest fanatičnih divizija Antiprašinske armade,
što ih je danonoćno slala u ljutu bitku
protiv svetske nečistoće
i redovno ih održavala i menjala,
sav taj građanski red
koji je predstavljao smisao i svrhu njenog života,
nije mogao pomoći,
nije mogao sprečiti

da se našoj noni,
da se našoj noni život,
da se našoj noni život ne raspadne,
ne raspe,
nepovratno rasprši!

u prah i pepeo.